

Előszó

Most már mindörökre belépett a magyar titkok közé, akinek megfejtésén még sokszor elmereng az álmodozó magyar a messi éjfélek csendjében is. Világrajövele, rövidre szabott, de a magyar búza bőségességével fizető élete, prófétákéhoz hasonlatos, tanú nélküli égbe röpítése nagy rejtélyként maradt azok előtt, akik a hegysek alakjában, a folyamok futamodásában, az erdők zúgásában is szeretik a nemzet sorsát, jövődjét keresni. Természeti csoda volt ő is, mint a Kárpát hegylánca vagy a Tisza folyása. Lélekmegállító, mint a csillagos égboltozat, amely a magyar Alföldre borul, és csodálkozásba ejtő, mint Magyarország, amelyet az ősmagyar vezér a hegyek csúcsáról először megpillantott.

Mindent szeretnénk róla tudni, és csak árnyékként látjuk nagy messziségből külső emberi alakját; a belső ember, a belső Petőfi oly mélységbe tűnt előlünk, mint Attila koporsója. Mintha valami csodálatos végzet emelgette volna körülötte egész életén át a felhőket, amelyek majd idejében eltakarják. Valami földöntúli, rejtélyes szellem járt a háta mögött, hogy a lábnyomait elrejtse azok elől, akik majd sírva keresésére indulnak a nemzet elveszett, legszebb fiának. Valamely nemzeti babona, ősi mítoszainkból, pogány vallásunkból maradt csodatevés gondoskodott arról, hogy sohase tudjuk feltalálni őt, mikor azt hittük, hogy már a közelébe értünk, ahol a szívverése van, levegőt fogott kezünk; eltűnik kutató lelkünk elől, mint a kürtszó az erdőn, mint a lélek a halottból, amint Árpád-királyaink eltűntek, hogy soha többé nem találkozhatunk velük.

Ami fennmaradt róla: jóformán képzelem, amint álmunkban látjuk visszatérni néha halottainkat. De nem tudjuk az álombeli alak szenvedéseit, legbensőbb gondolatait, mert hiszen a kéz nem tud minden érzésnek hangot adni, még az ajak sem, pedig annak milliónyi skálája van. Mondják, hogy mindazt papirosra vetette

apró betűkkel, ami lelkében zenélt. . . De meg lehet vajon írni akár a Vezúvnak, akár egy kis virágnak a belső életét úgy, hogy azt mindenki megérthesse? Ki merné azt mondani, hogy ismeri Petőfi-nek minden gondolatát, holott csak verseit olvasta? Milyenek lehetnek azok az érzések, amelyekhez gyöngye volt még az ő tolla is? – Feleletet senkitől sem kaphatunk, mert aki ösmerte is külső alakjában: csak úgy látta őt, mint egy örök nyugtalanságban tovasuhanó szellemet, mint a villámsugarat a horizonton, mint a folyó habját, amely örökké vándorol. . . Végzetes iramodásában nem állott meg annyi időre, hogy bárki a szeme mélyére, a lelke kútjába pillanthatott volna. Ragadta magával a reábízott másvilági lángot, hogy azt közelről senki szemügyre ne vehesse. Sietett élete, költészete nagy titkával el a földről, hogy visszaadhassa a legnagyobb darab magyar aranyat a Teremtőnek, aki reábízta.

Nem tudunk róla többet, mint egy átutazó vendégről, aki darab ideig társaságunkban volt, és annyit mondott el életéről, napjairól, amennyit jónak látott. Nem tudjuk róla, hogy miként élt, amikor senki sem volt a társaságában, legfeljebb a csodálatos szellemalak hajolt feléje, aki tollát, sorsát kormányozta. . . nem tudjuk, hogy miként töltött bizonyos éveket, amikor jóformán senki se látta az emlékezők közül: midőn országutakon járt, az ég alatt pihent, árva madárként aludt a bokor alatt, és tán verset írt a határkövön. . . nem tudjuk, hogy mivel táplálkozott, amikor senkije, semmije nem volt, csak egy nagy darab gyémántja, amellyel az ország fővárosa felé közelgett, senkitől sem kérdezte az utat. . . nem tudjuk, hogy kik csatlakoztak mellé a kanyargó ösvényeken vándorlásaiban, akik darab időre elkísérték, betyárok, vándorlegények vagy külföldi nagy költők szellemei, könyvei. . . nem tudjuk a házfedelet, amelyek alatt a csodálatos álomlátások meglátogatták. . . nem tudjuk a kunyhókat, amelyek csendes éjszakákon megvilágosodtak, amikor belépett. . . nem tudjuk a nőket, akik nyugtalankodva néztek a vándor ifjú után, mintha különös álmuk lett volna az éjszaka. . .

Csak egy július végi nap emlékét őrizgetjük konokul véges memóriánkban, amely napnak a lehanyatlása után nem látta őt többé senki, sem eleven, sem holt állapotban. Egy nap ez, amely közömbös lehetne, mint a többi millió, midőn nyár lombjai között bujdosik a szél, és az alkonyat hosszú, mint általában nyár havában: ebbe a dátumba kapaszkodik gyöngye tudásunk, mint valami szögbe, amely-

hez az égboltozatról eltűnt üstökös további sorsát kötvük; eltűnt, meghalt, mondjuk arról a tüneményről, akinek életéről is oly szégyenletesen keveset tudunk, hogy ez örökös szemrehányásként éget. . .

Eltűnt, meghalt: ismételjük, mert szörnyű álmokkal volna telve éjszakánk, ha azt hinnénk, hogy Petőfi Sándor 1849. Július 31-ike után is életben volt.

Krúdy Gyula